

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10)
КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ДЛЯ РОЗУМОВО
ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ**

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

5 клас

Укладач:

Квітка Н.О., науковий співробітник
лабораторії проблем інклюзивної освіти

Київ - 2014

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Навчальна програма

для загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих учнів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з музичного мистецтва для 5-8 класів загальноосвітніх навчальних закладів розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та ґрунтується на положеннях Концепції державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами. Програма враховує національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку музичної культури в Україні та за її межами. В ній передбачено формування ключових компетентностей, основою формування яких є опанування учнями предметних компетенцій – нормативно закріплених результатів навчання, які охоплюють знання, уміння, навички, засвоєні способи діяльності, прояви емоційно-ціннісних ставлень.

Програма ґрунтується на **принципах**:

1) *єдності* національного та загальнолюдського аспектів змісту музичної освіти, що забезпечує орієнтацію навчального матеріалу на цінності української національної музичної культури та світову музичну класику;

2) *взаємодії* компонентів соціального досвіду людини – емоційно-ціннісного ставлення, музичних знань, умінь і компетенцій, творчості, спілкування;

3) *неперервності і наступності* завдань і змісту музичної освіти у початковій та основній школі;

4) *варіативності* – націленості змісту програми на творчість учителя, його професійну компетентність, здатність самостійно застосовувати орієнтовний музичний матеріал і в разі необхідності змінювати його в межах запропонованої структури;

5) *поліхудожності*, що реалізується через встановлення об'єктивно існуючих зв'язків між музикою та іншими видами мистецтв.

Метою загальної музичної освіти в основній школі є особистісний розвиток учня і збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва і музично-практичної діяльності, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні.

Загальна мета конкретизується в основних **завданнях**, які спрямовані на формування освітніх компетенцій:

- формування культури почуттів, збагачення емоційно-естетичного досвіду, розвиток універсальних якостей творчої особистості (загальнокультурна компетенція);

- опанування вокально-хоровими вміннями та навичками - здатності керуватися набутими музичними знаннями та вміннями у процесі самостійної діяльності (предметна компетенція та компетенція особистісного самовдосконалення);

- формування здатності сприймати та інтерпретувати музичні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки, судження, оцінки (комунікативна компетенція);

- формування уявлень про сутність, види та жанри музичного мистецтва, особливості його інтонаційно-образної мови, засвоєння основних музичних понять та відповідної термінології – пізнання навколишнього світу засобами музичного мистецтва (інформаційна та навчально-пізнавальна компетенції);

- виховання ціннісних орієнтацій у сфері музики, музичних інтересів, смаків і потреб; розвиток загальних і музичних здібностей, творчого потенціалу особистості (ціннісно-сенсова компетенція);

- розуміння учнями зв'язків музики з іншими видами мистецтва, з природним і культурним середовищем життєдіяльності людини (загальнопредметна та загальнокультурна компетенції).

Разом з метою та завданнями музичної освіти (освітніми, виховними та розвивальними) в спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих учнів мають реалізовуватися **специфічні завдання** –

корекція психофізичного розвитку дитини, а саме:

- засвоєння елементарних основ музичного мистецтва та оволодіння практичними вміннями й навичками в процесі виконавської і творчої діяльності;
- корекція недоліків пізнавальної діяльності учнів шляхом систематичного, цілеспрямованого розвитку умінь слухати і визначати джерела музичних звуків, музичні інструменти, типи, жанри і форми музики тощо;
- розвиток різних функцій мовлення дитини в процесі опанування виконавської і творчої діяльності;
- виправлення недоліків їх моторно-рухової сфери в процесі музикування та виконання в русі;
- розвиток емоційно-естетичного ставлення дітей до творів музичного мистецтва в процесі їх сприймання, розуміння та відтворення;
- розвиток музично-сенсорних здібностей в процесі сприймання музики;
- виховання основних моральних та комунікативних якостей особистості, в тому числі формування основ їх національної свідомості.

Характеристика структури навчальної програми

Програма реалізує домінуючу змістову лінію «Музичне мистецтво» Державного стандарту і включає такі основні змістові блоки:

1) художньо-естетичне сприймання музики українських і зарубіжних композиторів у широкому діапазоні її видів, жанрів і форм (народної і професійної; хорової, симфонічної, вокальної, інструментальної, вокально-інструментальної тощо) та інтерпретація інтонаційно-образного змісту прослуханих творів у процесі колективних обговорень і дискусій;

2) набуття вокально-хорових навичок у процесі виконання пісень (народних і композиторських (класичних і сучасних)); спів із супроводом та без нього;

3) елементи гри на музичних інструментах (ритмічний супровід до пісень тощо);

4) елементи імпровізації (вокальної, інструментальної, ритмічної, пластичної); застосування музики як засобу комунікації та творчого самовираження особистості;

5) практичне засвоєння основних музичних понять та необхідної музичної термінології, усвідомлення особливостей музичної мови, специфіки вираження художньої інформації в музиці;

б) опанування музики у зв'язках із іншими видами мистецтва для розуміння специфіки її образної мови та загальних закономірностей художнього відображення дійсності та внутрішнього світу людини у мистецтві.

Структурними особливостями програми є розподіл змісту на теми розділів і семестрів. Передбачено впровадження монотематичних уроків, присвячених творчості окремого видатного композитора або його відомого твору.

Відповідно до дібраного змісту навчання музики подаються державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а саме їхні **навчальні досягнення**, тобто ті знання та уміння, якими вони мають опанувати в результаті засвоєння навчального матеріалу.

Для дітей з помірною розумовою відсталістю зміст навчання добирається індивідуально, навчальні досягнення виокремлено під спеціальним позначенням - *.

Тематична структура програми

Клас	Кількість годин
5 клас. Музика і світ	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика народів України.	16
Тема 2. Музика народів світу.	19
6 клас. Музика і духовний світ людини	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика і мистецтво слова.	16
Тема 2. Музика і візуальні образи.	19

7 клас. Палітра музичних образів	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Образний зміст музики.	16
Тема 2. Музика XVI- XVIII століття.	19
8 клас. Музичне мистецтво і сучасність	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика XIX- XX століття.	16
Тема 2. Сучасна музика.	19

Музичне мистецтво має стати відкритою інтонаційно-образною моделлю входження дитини у світ культури не лише завдяки його пізнанню, але й індивідуальному емоційному переживанню. Щоб зняти існуючі бар'єри у спілкуванні учнів з музикою, поряд із оновленням змісту освіти необхідно змінити педагогічні технології з інформативних на діалогічні, спрямовані на підвищення духовно-творчого потенціалу навчально-виховного процесу. Пріоритетною має стати діалогова стратегія педагогічної взаємодії (діалог з митцем, внутрішній діалог), забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням музичною діяльністю.

Інтерпретація музичних творів передбачає пошук учнями в музиці особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світові.

Таким чином, організаційно-методична система викладання музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих учнів має спрямовуватися на розвиток таких якостей учнів, як самостійність, активність, забезпечувати умови для їх самореалізації та духовно-естетичного розвитку.

Під час опанування музичного мистецтва активізується потенціал внутрішньої предметної інтеграції елементів змісту, а також зв'язки музики з усіма предметами й курсами, які входять до освітньої галузі «Естетична культура» та споріднених гуманітарних освітніх галузей (мова, література, історія, етика тощо).

Перелік творів для сприймання та виконання є орієнтовним. Його можна змінювати, використовуючи варіативний та етнорегіональний матеріал (у межах 30%).

Під час поурочного розподілу тематичного змісту передбачено

резервний час, який може використовуватися для проведення узагальнюючих уроків, зокрема, уроків-концертів, тематичної атестації тощо.

Основним видом домашніх завдань з предмета мають бути завдання на слухання та інтерпретацію музики в оточуючому культурному середовищі.

Основні напрямки корекційно-розвивальної роботи, відображені у третій колонці програми, спрямовані на формування просторових уявлень, розвиток сенсорної сфери, розвиток слухової уваги, розвиток мисленнєвих процесів, розвиток всіх функцій мовлення, стимуляцію рухової активності, корекцію поведінкових проявів тощо. Всі напрямки корекційно-розвивальної роботи взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Базова програма передбачає свободу творчості вчителя й можливості вибору сучасних педагогічних методик. Тому у варіативних авторських концепціях назви навчальних тем, порядок та обсяг їх подання можуть бути іншими (за умови відповідності Державному стандарту). При цьому вчитель може додавати або самостійно добирати інші музичні твори для сприймання, виконання та музикування з урахуванням сучасних напрацювань тощо.

З метою реалізації завдань навчальної програми з музичного мистецтва та їх доповнення щодо посилення практичної спрямованості навчально-виховного процесу доцільно організовувати відвідування музичних театрів, філармоній, концертних залів, літературних та художніх музеїв; вивчення і відтворення елементів народних обрядових свят з урахуванням регіональних особливостей, умов та місцевих традицій.

5 клас

«Музика та інші види мистецтва»

35 год. (1 год. на тиждень), з них 4 год. – резервний час

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1.	2.	3.
Тема 1. Музика народів України (16 год.)		
Музика росіян, білорусів, поляків, кримських татар, молдаван, болгар, угорців та інших народів, проживаючих на території України.	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про музику певного народу, що проживає на території України (*без засвоєння термінології); • спостерігає за її інтонаційно-образним розвитком музики (*за допомогою вчителя); • намагається виявляти спільні риси української музики та іншого народу (*за допомогою вчителя); • намагається виразити власне емоційно-естетичне ставлення до музики (*за допомогою вчителя); 	<p>Розвиток сприймання музики на основі слухання різних творів; емоційних реакцій у процесі знайомства з музичними творами різних народів України; фонематичної та музичної пам'яті;</p> <p>стимуляція асоціативного мислення;</p> <p>збагачення словникового запасу на основі з вивчення музичних творів;</p> <p>формування позитивних рис характеру у процесі вивчення навчального матеріалу;</p>
Виконання пісень, які розкривають основні завдання теми.	<ul style="list-style-type: none"> • намагається виразно виконує пісні (*за підтримки вчителя); • намагається дотримуватися правил фразування і дихання під час виконання пісні (*за нагадуванням вчителя); • намагається дотримуватися ансамблевого виконання музичних творів (*за нагадуванням вчителя); 	<p>корекція: співочої постави, співочого дихання, співвідношень звучання свого голосу з іншими;</p> <p>розвиток фонематичної та музичної пам'яті вивчення музичного матеріалу;</p>
Розвиток вокально-хорових навичок.	<ul style="list-style-type: none"> • намагається виконувати елементарні правила співу (у положенні сидячи, 	<p>розвиток самоконтролю над використанням правильного ритмічного дихання у процесі</p>

	<p>стоячи) та гігієни голосу (*за нагадуванням вчителя);</p> <ul style="list-style-type: none"> • намагається співати у два голоси (*за підтримки вчителя); • намагається використовувати засвоєні вокально-хорові засоби музичної виразності у процесі виконання творів (*за нагадуванням вчителя); • намагається чітко вимовляти слова у піснях швидкого темпу (*за підтримки вчителя); 	<p>відтворення музичного матеріалу;</p> <p>корекція: незначних логопедичних порушень спеціальними дикційно-співочими вправами; артикуляційних порушень та фонематичного слуху; співацьких навичок;</p>
<p>Імпровізація простих мелодичних зворотів та ритмічного супроводу до пісень.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про імпровізацію (*без засвоєння термінології); • намагається імпровізувати прості мелодичні звороти, ритмічний супровід до пісень (*за підтримки вчителя); • використовує засвоєні вокально-хорові засоби музичної виразності у процесі виконання творів (*за нагадуванням вчителя); 	<p>розвиток: уваги в процесі відтворення ритмічних малюнків; темпоритмічного відчуття; ритмічного слуху; дрібної моторики кисті рук та різних груп великих м'язів; загальної моторики і рухових недоліків; творчої активності;</p> <p>стимулювання захопленості та зацікавленості в процесі імпровізації;</p> <p>виховання невимушеності;</p>
<p>Засвоєння основних понять і термінів: <i>багатоголосся</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про музичні терміни і поняття (*без засвоєння термінології); • намагається користуватися музичною термінологією (у межах програмового матеріалу) (*за допомогою вчителя). 	<p>узагальнення і усвідомлення суттєвих ознак певного поняття;</p> <p>збагачення словникового запасу на основі вивчення музичних термінів.</p>

Орієнтовний матеріал для сприймання:

Білоруська народна пісня, «Перепілонька»;
К.М'ясков, «Білоруський танець»;
народні танці «Молдовеняска»; «Лезгінка»;
болгарська народна пісня «Посадив я полин»;
З.Кодай, «Чардаш»;
Й.Брамс, Угорський танець №2;
молдавська народна пісня «Жайворонок»;
німецька народна музика;
польська народна музика;
єврейська народна музика;
кримсько-татарська народна музика;
пісні й танці різних народів та національних меншин України (за вибором).

Орієнтовний матеріал для виконання:

Російська народна пісня, «Во поле беріза стояла», «Вниз по матушке по Волге»; «Со вьюном я хожу»;
білоруська народна пісня, «Бульба», «Савка і Гришка»;
Г.Гусейнлі, «Курчатка»;
польська народна пісня «Жайворонок»;
«Рідній вчительці», В.Таловиря;
«День народження у мами», О.Янушкевич;
«Перестук», А.Житкевич;
«Із чого складається світ?», «Справжній друг», Б.Савельєв;
«Сонячні краплини», С.Соснин;
«Золоте весілля», Р.Паулс;
«Мамина пісня», О.Злотник;
«Молитва», «Це моя Україна», М.Ведмедеря;
«Зернятко», Є.Карпенко;
«Сопілочко з бузини», А.Житкевич;
«Чого вчать у школі», В.Шаїнський;
«Найкраще місце на землі», М.Катричко.

Вчитель може додавати або самостійно добирати інші музичні твори для сприймання, виконання та музикування з урахуванням сучасних напрацювань тощо.

Тема 2: **Музика народів світу** (19 год.)

<p>Музика Прибалтики, Кавказу, Середньої Азії, країн Європи та світу.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про музику інших народів світу (*без засвоєння термінології); • спостерігає за інтонаційно-образним розвитком музики; • намагається виразити власне емоційно-естетичне ставлення до споріднених образів (*за допомогою вчителя); 	<p>Розвиток сприймання музики на основі слухання різних творів; емоційних реакцій у процесі знайомства з музичними творами різних народів України; фонематичної та музичної пам'яті;</p> <p>стимуляція асоціативного мислення;</p> <p>збагачення словникового запасу на основі з вивчення музичних творів;</p> <p>формування позитивних рис характеру у процесі вивчення навчального матеріалу;</p>
<p>Характеристика засобів виразності музики.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • спостерігає за інтонаційно-образним розвитком музики; • намагається розрізнити і визначити основні засоби музичної виразності, музичні жанри (*за допомогою вчителя); • намагається виразити власне емоційно-естетичне ставлення до музичних образів (*за допомогою вчителя); 	<p>розвиток музичної пам'яті;</p> <p>інтересу до вивчення засобів музичної виразності;</p> <p>стимуляція асоціативного мислення;</p> <p>уточнення назв засобів музичної виразності;</p>
<p>Виконання пісень, які розкривають основні завдання теми.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • намагається виразно виконувати пісні (*за підтримки вчителя); • намагається дотримуватися правил фразування і дихання під час виконання музики (*за нагадуванням вчителя); • намагається дотримуватися ансамблевого виконання 	<p>корекція: співочої постави, співочого дихання, співвідношень звучання свого голосу з іншими;</p> <p>розвиток фонематичної та музичної пам'яті вивчення музичного матеріалу;</p>

	музичних творів (*за нагадуванням вчителя);	
Розвиток вокально-хорових навичок.	<ul style="list-style-type: none"> • намагається виконувати елементарні правила співу (у положенні сидячи, стоячи) та гігієни голосу (*за нагадуванням вчителя); • намагається співати у два голоси (*за підтримки вчителя); • намагається використовувати засвоєні вокально-хорові засоби музичної виразності у процесі виконання творів (*за нагадуванням вчителя); • намагається чітко вимовляти слова у піснях швидкого темпу (*за підтримки вчителя); 	<p>розвиток самоконтролю над використанням правильного ритмічного дихання у процесі відтворення музичного матеріалу;</p> <p>корекція: незначних логопедичних порушень спеціальними дикційно-співочими вправами; артикуляційних порушень та фонематичного слуху; співацьких навичок;</p>
Імпровізація простих мелодичних зворотів та ритмічного супроводу до пісень.	<ul style="list-style-type: none"> • має уявлення про імпровізацію (*без засвоєння термінології); • намагається імпровізувати прості мелодичні звороти, ритмічний супровід до пісень (*за підтримки вчителя); • використовує засвоєні вокально-хорові засоби музичної виразності у процесі виконання творів (*за нагадуванням вчителя); 	<p>розвиток: уваги в процесі відтворення ритмічних малюнків; темпоритмічного відчуття; ритмічного слуху; дрібної моторики кисті рук та різних груп великих м'язів; загальної моторики і рухових недоліків; творчої активності;</p> <p>стимулювання захопленості та зацікавленості в процесі імпровізації;</p> <p>виховання невимушеності;</p>
Інтерпретація змісту прослуханих та виконаних музичних творів.	<ul style="list-style-type: none"> • намагається зрозуміти і роз'яснити зміст твору (*за допомогою вчителя); • намагається 	<p>розвиток: уміння за суттєвими ознаками визначати жанр твору, засоби його музичної</p>

	розпізнавати основні засоби музичної виразності твору (*за допомогою вчителя); • намагається виразити власне емоційно-естетичне ставлення до музичних та літературних образів (*за допомогою вчителя);	виразності; процесу мовлення на основі висловлення власної думки щодо прослуханого або виконаного твору;
Засвоєння основних понять і термінів: <i>мелодія, ритм, темп, динамічні відтінки.</i>	• має уявлення про музичні терміни і поняття (*без засвоєння термінології); • намагається користуватися музичною термінологією (у межах програмового матеріалу) (*за допомогою вчителя).	узагальнення і усвідомлення суттєвих ознак певного поняття; збагачення словникового запасу на основі вивчення музичних термінів.

Орієнтовний матеріал для сприймання:

А.Хачатурян, Балет «Гаяне» (гопак);
азербайджанська народна пісня «Курчатка»;
грузинський народний танець «Лезгинка»;
Д.Гершвін, «Колискова» з опери «Поргі та Бесс»;
М.Глінка, «Венеціанська ніч»;
В.А.Моцарт, Варіації на тему французької пісні; Рондо в турецькому стилі;
С.Рахманінов, «Італійська полька»;
Д.Кабалевський, Варіації на японську народну тему;
Ф.Шопен, Мазурка ля мінор;
Я.Сібеліус, «Фінляндія»;
Д.Кабалевський, Празький концерт;
К.М'ясков, «Литовський танець», «Туркменський танець»;
латиська народна пісня «Вій, вітерець»;
литовська народна пісня «Добрий мірошник»;
естонський народний танець «Тульяк»;
А.Штогаренко, «Вірменські ескізи»;
Й.С.Бах, Прелюдії до мажор, до мінор (з I т. «Добре темперованого клавіру»);
Й.Гайдн, Симфонії „Сюрприз”, „Годинник” (фрагменти);
М.Глінка, «Іспанська увертюра» № 1;
Ж.Бізе, «Хабанера» з опери «Кармен»;
П.Чайковський, «Неаполітанська пісенька», «Неаполітанський танець»;
Й.С.Бах-Ш.Гуно, «Аве Марія»;
М.Сільванський, Варіації на тему української народної пісні «А вже весна»;
Л.Ревуцький, «Веснянка»;

пісні й танці різних народів світу (за вибором).

Орієнтовний матеріал для виконання:

Українські народні пісні, «Пташок викликаю»; «Щебетала пташечка»;
«Подоряночка»; «Через наше село», Ф. Колесса; «Вийди, вийди Іванку»;
«Соловєчку, сватку, сватку»; «Уже недалечко червоне яєчко»;
«Веселкова пісня», М. Ясакова, О. Янушкевич;
«Мама», Ю. Чичков;
«Писанки», Ю. Шевченко;
«В долонях рідної землі», В. Раковський;
«На зеленому горбочку», Б. Фільц;
«Літо золоте», О. Янушкевич.

Вчитель може додавати або самостійно добирати інші музичні твори для сприймання, виконання та музикування з урахуванням сучасних напрацювань тощо.